

KOMISIJA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Bruselj, 16.3.2005
KOM(2005) 94 končno

SPOROČILO KOMISIJE

Zelena knjiga „Odziv na demografske spremembe: nova solidarnost med generacijami“

SPOROČILO KOMISIJE

Zelena knjiga „Odziv na demografske spremembe: nova solidarnost med generacijami“

Evropa se danes sooča z demografskimi spremembami, ki so po svojem obsegu in teži brez primere. Leta 2003 je bil letni naravni prirastek v Evropi le 0,04 %; v novih državah članicah razen Cipra in Malte pa je prebivalstvo celo upadlo. V številnih državah je priseljevanje postalo nujno za zagotavljanje rasti prebivalstva. Stopnja rodnosti je povsod nižja od meje, ki je potrebna za obnovo prebivalstva (približno 2,1 otroka na žensko); v številnih državah članicah je padla celo pod 1,5 otroka na žensko.

Vendar Evropejci nimajo toliko otrok, kolikor bi jih želeli. To je znak raznih skrbi, ki vplivajo odločitve parov, vključno z vedno večjimi težavami pri iskanju stanovanja.

Hkrati je to tudi znak, da družine, ki so strukturno različne, a še vedno osnovna sestavina evropske družbe, ne najdejo okolja, ki bi jih spodbujalo k vzgoji več otrok. Če bi Evropa želela obrniti trend demografskega upadanja, bi morale javne politike bolj spodbujati družine ter ženskam in moškim omogočiti uskladitev družinskega in poklicnega življenja. Poleg tega bo družina še naprej igrala pomembno vlogo pri solidarnosti med generacijami. Unija mora torej bolje poznati stanje družin v različnih državah članicah, zlasti glede zaposlitve in enostarševskih družin, dostopa do stanovanja, socialnih ugodnosti in oskrbe starejših oseb.

Dejstvo je, da bo prebivalstvo Unije zaradi priseljevanja rahlo naraščalo do leta 2025, nato pa bo začelo upadati¹: 458 milijonov prebivalcev leta 2005, 469,5 leta 2025 (+2 %), nato 468,7 milijonov leta 2030. Vendar pa je v 55 od 211 regij EU-15 prebivalstvo upadlo že v drugi polovici devetdesetih let; to se dogaja v večini regij novih držav članic (v 35 od 55 regij) zaradi naravnega upada in neto izseljevanja².

Ta upad je še hitrejši in globlji, če se upošteva samo skupino aktivnega prebivalstva (15-64 let): med letoma 2005 in 2030 bo izgubila 20,8 milijonov posameznikov.

Poročilo skupine na visoki ravni pod vodstvom Wima Koka je poudarilo pomembnost demografskega izziva za Lizbonsko strategijo: staranje bi lahko znižalo „potencialno letno rast“ BDP v Evropi z 2-2,25 % danes na 1,25 % leta 2040. Prizadeta bi bila tudi podjetništvo in iniciativa v naši družbi.

Za odpravo tega problema je torej nujno odločno izvajati Lizbonsko agendo, zlasti politike, ki se osredotočajo na zaposlovanje, inovacijo in višanje proizvodnje ter posodabljanje sistemov za socialno zaščito.

Unija prav tako že več let razvija politike³ za boljše predvidevanje teh sprememb⁴ in nedavne pobude, kot je *Zelena knjiga o pristopu Skupnosti k upravljanju ekonomskih migracij*, so pripomogle k razvoju te razprave.

¹ Osnovni potek dogodkov po demografskih napovedih Eurostata, začasni rezultati – december 2004.

² Regije NUTS 2. Vir: *Tretje poročilo o koheziji*, februar 2004.

³ Glej Prilogo I.

⁴ KOM(1999) 221: K Evropi vseh starosti; KOM(2002) 143: Odgovor Evrope starajočemu se svetu.

Te demografske spremembe so posledica treh temeljnih pojavov:

- **Stalno daljšanje življenjske dobe**, ki je To se bo še nadaljevalo, poleg tega pa se bo zmanjšala razlika med pričakovano življenjsko dobo moških in žensk. Zdaj lahko znotraj ene družine obstajajo štiri generacije, a so bolj mobilne in ne živijo več skupaj kot v preteklosti.
- Število zaposlenih iz **generacij, starejših od 60 let**, se bo večalo do 2030, ko bodo otroci „baby-boom“ generacije postali „starejši“.
- **Stalna nizka rodnost**: generacije „baby-boom“ so imele manj otrok kot prejšnje. Razlogi za nizko rodnost so številni: težave na poklicni poti, pomanjkanje in cena stanovanj, višanje starosti staršev ob prvem otroku, različna izbira študija, poklicnega in družinskega življenja. Stopnja rodnosti je skoraj povsod pod mejo, ki je potrebna za obnavljanje prebivalstva. V nekaterih državah južne in vzhodne Evrope je ta stopnja celo pod 1,3 otroka na žensko.

V družbi prihaja tudi do pomembnih strukturnih sprememb: strukture družin se razvijajo; več je „starajočih se delavcev“ (55-64), starejših (65-79) in ostarelih (80+), manj pa otrok, mladih in delovno sposobnih odraslih. Prehodi med različnimi starostnimi obdobji so postali bolj zapleteni: to je predvsem primer mladih, ki kasneje dosežejo določene življenjske prelomnice (konec študija, zaposlitev, prvi otrok).

Javne evropske in nacionalne politike morajo torej upoštevati demografske spremembe. To je cilj pripravljane dejavnosti, ki jo je Parlament sprejel leta 2004⁵; njen namen je bolje upoštevati vpliv demografskih sprememb v vseh zadevnih politikah.

V vedno večjem številu držav članic je ta prilagoditev že postala prednostna naloga politike. Da bi nadomestila predvideni upad delovno sposobnega prebivalstva, Unija zagovarja večje zaposlovanje, zlasti žensk in starejših delavcev, spodbuja vlaganje v „človeški kapital“ in dviganje ravni proizvodnje z gospodarskimi reformami, raziskavami in inovacijami. Vendar je potreben dodaten trud v poklicnem vključevanju mladih in spremljanju njihovih poklicnih poti, ki so postale „nelinearne“, ko se menjajo zaposlitev, študij, brezposelnost, prekvalifikacija ali širjenje usposobljenosti

V okviru nove socialne agende Unije je treba poglobiti razpravo in hkrati spoštovati zadevne pristojnosti različnih ravni vlade: pravzaprav **so številna vprašanja, povezana z demografskimi spremembami, v okviru pristojnosti držav članic ali njihovih regionalnih organov ali socialnih partnerjev. Vendar so to tudi vprašanja skupnega interesa, na katera morajo nujno odgovoriti vse države članice.**

Stopnja celotne demografske odvisnosti⁶ se bo dvignila z 49 % leta 2005 na 66 % leta 2030. Treba bo ne samo doseči, temveč tudi preseči cilj Lizbonske strategije – 70 % stopnjo zaposlenosti – da bi nadomestili pričakovani upad delovno sposobnega prebivalstva: povečati se bo moralo zaposlovanje in zvišati upokojitvena starost. Prav tako bo treba oceniti in določiti načine, kako ublažiti najbolj negativne učinke tega razvoja.

Mislite, da je na evropska ravni primerna za obravnavo demografskega razvoja in upravljanja z njegovimi posledicami?

Če da, kakšni bi bili cilji in katera politična področja to zadeva?

⁵ Proračunska postavka 20 04 01, UL L 53, 23.2.2004, zvezek 47, str. II/1281.

⁶ Razmerje med prebivalstvom, starim od 0 do 14 let in več kot 65 let ter prebivalstvom, starim od 15 do 64 let.

1. IZZIVI EVROPSKE DEMOGRAFIJE

Povsod v Evropi so prisotni vsi trije vzroki staranja, vendar so okoliščine zelo različne, kot je povzeto spodaj⁷:

- **Unija nima več „demografskega motorja“.** Države članice, kjer se prebivalstvo ne bo zmanjšalo pred 2050, predstavljajo le majhen delež celotnega prebivalstva Evrope. Med petimi državami članicami z največ prebivalci se bo med 2005 in 2050 povečalo le britansko in francosko prebivalstvo (+ 8 % in + 9,6 %)⁸. Upad prebivalstva se včasih začne pred letom 2015 in bo do leta 2050 včasih višji od 10 % ali 15 % .
- **Priseljevanje** je nedavno ublažilo posledice pomanjkanja rojstev v številnih državah.
- Stanje v **državah kandidatkah** demografska nasprotja povečuje. Napovedi za Bolgarijo in Romunijo kažejo negativno rast (-21 % in -11 % do 2030); podobno kažejo napovedi ZN za Hrvaško (-19 %). Nasprotno se bo turško prebivalstvo povečalo za več kot 19 milijonov med 2005 in 2030 (+25 %).

Osnovna napoved Eurostata, EU-25 (v oklepaju v tisočih)	2005-2050	2005-2010	2010-2030	2030-2050
Celotno prebivalstvo	-2,1% (-9642)	+1,2% (+5444)	+1,1% (+4980)	-4,3% (-20066)
Otroci (0-14)	-19,4% (-14415)	-3,2% (-2391)	-8,9% (-6411)	-8,6% (-5612)
Mladi (15-24)	-25,0% (-14441)	-4,3% (-2488)	-12,3% (-6815)	-10,6% (-5139)
Mladi odrasli (25-39)	-25,8% (-25683)	-4,1% (-4037)	-16,0% (-15271)	-8,0% (-6375)
Odrasli (40-54)	-19,5% (-19125)	+4,2% (+4170)	-10,0% (-10267)	-14,1% (-13027)
Starejši delavci (55-64)	+8,7% (+4538)	+9,6% (+5024)	+15,5% (+8832)	-14,1% (-9318)
„Starejši“ (65-79)	+44,1% (+25458)	+3,4% (+1938)	+37,4% (+22301)	+1,5% (+1219)
Ostareli (80+)	+180,5% (+34026)	+17,1% (+3229)	+57,1% (+12610)	+52,4% (18187)

Ta razvoj je del širšega trenda: po vseh regijah na svetu se bo v tem stoletju pojavilo staranje prebivalstva. V našem glavnem partnerju, Združenih državah, se bo prebivalstvo povečalo za 25,6 % med letoma 2000 in 2025⁹. Na primer na Kitajskem bo rast števila prebivalstva hitra, po letu 2025 pa bo to število padlo. Nasprotno se bo v „sosedstvu“ Evrope, v Afriki in na Bližnjem vzhodu to staranje začelo precej kasneje: prebivalstvo je veliko mlajše s povprečno starostjo 20 let ali manj v primerjavi s povprečno starostjo več kot 35 let v Evropi.

1.1. Problem nizke rodnosti

V tem smislu je nizka rodnost izziv za organe oblasti. V preteklosti še nikoli ni bilo „rasti brez zibelke“. Krepitev produktivnosti, zlasti z vseživljenjsko možnostjo usposabljanja, in višanje stopnje zaposlenosti, zlasti z ustanovitvijo resničnega evropskega trga dela, sta dva temeljna načina za soočanje s to težavo. Obstajajo še drugi: rodnost in priseljevanje.

Rodnost v Evropi ne zagotavlja več obnavljanja prebivalstva. Raziskave kažejo razliko, ki obstaja med številom otrok, ki si jih Evropejci želijo, in številom otrok, ki jih dejansko imajo¹⁰: 2,3 otroka v nasprotju z 1,5. To pomeni, da bi se s primernimi mehanizmi, ki bi parom omogočili število otrok, ki

⁷ Glej Prilogo 2.

⁸ V Španiji bo 5,7 % rast med 2005 in 2030 in 0,8 % upad med 2005 in 2050.

⁹ Napovedi ZN, 2002.

Poročilo skupine na visoki ravni o prihodnosti socialne politike v razširjeni Evropski uniji, maj 2004.

si jih želijo, stopnja rodnosti lahko zvišala kljub temu, da je zaželena velikost družine po posameznih državah članicah precej različna.

Ovire pri osebnih odločitvah so: pozna ali nestalna zaposlitev, drago stanovanje, pomanjkanje spodbud (družinski dodatki, starševski dopust, ponudba varstva otrok, enakost dohodkov). Te spodbude imajo lahko pozitiven vpliv na rodnost in hkrati višajo stopnjo zaposlenosti, zlasti žensk, kot je opazno v nekaterih državah. Vendar pa je 84 % moških v vprašalniku „Eurobarometra“ leta 2004 odgovorilo, da niso vzeli starševskega dopusta ali da tega ne nameravajo storiti, kljub temu da so bili o svojih pravicah obveščeni.

Unija si že dolgo prizadeva za enakost med moškimi in ženskami. Poleg tega je razvila usklajevanje nacionalnih politik na področju socialne zaščite.

Kako lahko boljša uskladitev poklicnega in družinskega življenja pripomore k rešitvi problema staranja prebivalstva?

Kako lahko spodbudimo bolj uravnovešeno razdelitev gospodinjskih in družinskih obveznosti med moške in ženske?

Bi morala biti dodelitev nekaterih dodatkov ali ugodnosti (dopusti ...) povezana z enakomerno porazdelitvijo nalog med spoloma? Kako najbolje zagotoviti primeren dohodek obema staršema na starševskem dopustu?

Kako lahko javni in zasebni sektor izboljšata ponudbo organizacije varstva otrok (jasli, vrtci itd.) in oskrbe starejših oseb?

Kako staršem, zlasti mladim parom, omogočiti dostop na trg dela skupaj s poklicno potjo in številom otrok, ki si jih želijo?

1.2. Možen doprinos priseljevanja

Izvenevropsko priseljevanje bi lahko do leta 2025 deloma nadomestilo upad števila prebivalstva, čeprav samo po sebi ne more rešiti vseh težav staranja ali nadomestiti gospodarskih reform. Kot je bilo navedeno v nedavni *Zeleni knjigi* Komisije¹¹, bi bil za zagotovitev potrebne delovne sile in blaginje v Evropi potreben vedno večji dotok priseljencev. Zaradi demografskega stanja v Evropi in njenega geografskega okolja bodo te ekonomske migracije v veliki meri tudi tiste, ki bodo na splošno povečale število prebivalstva. To pomeni, da je treba zagotoviti učinkovite in transparentne mehanizme sprejema državljanov iz tretjih držav in vzpostaviti proaktivne integracijske politike in enake možnosti, ki omogočijo ravnovesje med pravicami in odgovornostmi priseljencev in družb, ki sprejemajo¹². Gre torej za odločitve, o kateri je treba razpravljati tako na nacionalni in evropski ravni kot tudi z državami porekla.

Evropski svet v Solunu je junija 2003 poudaril, da „bi morala integracijska politika EU (za priseljence) pomagati pri soočanju z novimi demografskimi in gospodarskimi izzivi EU“. To razpravo je sprožila *Zelena knjiga*, sprejeta prejšnjega januarja.

V kolikšni meri lahko priseljevanje ublaži nekatere negativne učinke staranja prebivalstva?

Kakšne politike je treba vzpostaviti za integracijo teh priseljencev, zlasti mladih?

Kaj lahko prispevajo instrumenti Skupnosti, zlasti pravni okvir proti diskriminaciji, strukturni skladi in strategija zaposlovanja?

¹¹ KOM(2004) 811, 11.1.2005

¹² Glej Sporočilo Komisije o priseljevanju, integraciji in zaposlovanju - KOM(2003) 336.

2. NOVA SOLIDARNOST MED GENERACIJAMI

Demografske spremembe oblikujejo novo družbo in se bodo po letu 2010 še okrepile: vedno manj bo mladih in odraslih in vedno več „starajočih se delavcev“, upokojencev in ostarelih. Naše družbe bodo morale najti nove načine za izkoriščanje potenciala rasti, ki ga predstavljajo mlade generacije in starejši državljani. Za obvladovanje teh sprememb bo potreben prispevek vseh udeležencev: razviti se morajo nove oblike solidarnosti med generacijami z medsebojno podporo in prenosom znanja in izkušenj. K temu bo pripomogla evropska pobuda za mlade, ki jo je predlagala Komisija v svojem poročilu o vmesnem pregledu Lizbonske strategije.

2.1. Boljša integracija mladih generacij

Otroci in mladi bodo morali naslediti prejšnje, številnejše generacije. Gotovo je raven njihove izobrazbe višja od ravni izobrazbe starejših: leta 2003 je imelo visokošolsko izobrazbo v EU-15 28 % ljudi, starih od 25 do 34 let, in samo 16 % ljudi, starih od 55 do 64 let. Tako se lahko predvidi višja raven produktivnosti in večja zmožnost prilagajanja kot pri prejšnjih generacijah. Vendar se mora Unija zavedati, da postajajo mladi redek vir, ki se ga ne uporablja dovolj. Mladi se srečujejo s težavami pri integraciji:

- Decembra 2004 je bila stopnja brezposelnosti ljudi, starih manj kot 25 let, 17,9 % in 7,7 % pri starejših od 25 let.
- Mladi so še posebej izpostavljeni „možnosti revščine“¹³: to velja za 19 % mladih, starih od 16 do 24 let, v primerjavi z 12 % ljudi, starih od 25 do 64 let¹⁴. Ta delež je večji tudi od deleža ljudi, starejših od 65 let (17 %).
- Mladi se zaradi svoje starosti in pomanjkanja strokovnih izkušenj včasih soočajo z diskriminacijo, ki je lahko še večja zaradi spola, socialnega izvora ali rase, in se zato težje vključijo v aktivno življenje in družbo.
- Znanje, pridobljeno v šoli, ni vedno v skladu s potrebami družbe znanja in šolski neuspeh ostaja na zaskrbljujoči ravni. Leta 2002 je približno 16,5 % mladih, starih od 18 do 24 let, prekinilo šolanje brez ustreznih kvalifikacij. Vzroki so številni. Ukrepi za podporo družinam in njihovim šoloobveznim otrokom bi morali skupaj s posodabljanjem izobraževalnih sistemov znižati raven šolskega neuspeha.
- Otroci so prav tako izpostavljeni možnosti revščine: to velja za 19 % ljudi, mlajših od 15 let. Ta možnost je še večja pri otrocih, ki živijo v enostarševskih družinah. Ena od posledic je, da ti otroci zgodaj prenehajo s šolanjem, kar lahko srednjeročno še poveča možnost revščine za mlade.

Izobraževalni sistem se bo torej soočil s pomembnim izzivom: še naprej dvigati raven začetnega usposabljanja, vendar hkrati ponuditi prožnejšo pot. Na primer: mladi bi pogosteje menjavali izobraževanje v šoli, zaposlitev in z delom povezano usposabljanje, da bi zadostili potrebam gospodarstva. Prav tako bodo morali bolj izkoristiti možnosti izobraževanja na daljavo.

Staranje ne pomeni samodejne rešitve težav brezposelnosti in integracije. Socialni partnerji, šolski sistem, organi oblasti in lokalni udeleženci bodo morali razmisliti o izboljšanju raznih načinov vključevanja in se boriti proti možni diskriminaciji mladih.

¹³ S čistim prihodkom, ki je 60 % nižji od povprečnega.

¹⁴ Glej skupno poročilo o vključevanju: http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/soc-incl/joint_rep_fr.htm.

Na področju preprečevanja dolgotrajne brezposelnosti mladih, boja proti šolskemu neuspehu in dviga ravni začetnega usposabljanja so bili določeni evropski cilji. K njihovi dejanski izpolnitvi pripomorejo strukturni skladi.

Kako lahko politike Skupnosti prispevajo k boju proti revščini otrok in enostarševskih družin ter znižajo možnost revščine in izključenosti za mlade?

Kako izboljšati kakovost sistemov začetnega usposabljanja in usposabljanja odraslih? Kaj lahko prispeva neformalno izobraževanje in prostovoljno delo? Kaj lahko prispevajo strukturni skladi in instrumenti za boljši dostop do družbe znanja?

Kako izboljšati prehode med šolo in poklicnim življenjem ter kakovost zaposlovanja mladih? Kakšno vlogo bi moral imeti socialni dialog? Kaj lahko prispeva dialog s civilno družbo, zlasti z mladinskimi organizacijami?

Kakšne oblike solidarnosti se lahko razvijejo med mladimi in starejšimi?

2.2. Globalen pristop k aktivnemu „življenjskemu ciklu“

Od leta 2005 bo „mladih odraslih“ (25-39) vedno manj in ta trend se bo po letu 2010 močno pospešil (-16 % med 2010 in 2030). Število ljudi, starih od 40 do 54 let, se bo začelo zmanjševati leta 2010. Hkrati se bo število starejših od 55 let zvišalo za 9,6 % med 2005 in 2010 in za 15,5 % med 2010 in 2030, nato pa se bo močno znižalo. Podjetja se bodo morala bolj opreti na izkušnje in znanja teh „starajočih se“ delavcev in hkrati aktivno pripraviti mlajše od 55 let, da jih bodo zamenjali. Vendar kljub določenemu napredku stopnja zaposlenosti, starejših od 55 let – 40,2 % leta 2003, kar pomeni okrog 20,5 milijonov zaposlenih oseb, – ostaja precej za evropskim ciljem, ki je 50 % stopnje zaposlenosti.

Mladi zaposleni si morda želijo imeti na voljo več časa za svoje otroke in delati več kasneje v življenju. Demografske spremembe lahko torej spodbudijo nove oblike organizacije prilagodljivejšega in prožnejšega dela. Tehnološki razvoj lahko prispeva k uskladitvi družinskega in poklicnega življenja.

Tudi kakovost zaposlovanja in delovnega okolja bo pripomogla k temu, da ljudje ostanejo zaposleni, ter zmanjšala možnost nesreč in izboljšala zdravje delavcev, zlasti starejših. S predvidevanjem sprememb bo aktivni življenjski cikel lažje voditi in usmerjati. Prav tako bo treba razviti pobude za spreminjanje obnašanja in se boriti proti diskriminaciji.

Da bi zagotovile prehod na družbo znanja, politike Skupnosti spodbujajo posodabljanje organizacije dela, določanje strategij vseživljenjskega učenja, kakovost delovnega okolja in „aktivno staranje“, zlasti dvig povprečne upokojitvene starosti na trgu dela. Demografske spremembe večajo pomen teh politik ter postavljajo nova vprašanja:

Kako posodobiti organizacijo dela, da bi se upoštevale posebne potrebe vsake starostne skupine? Kako olajšati vključevanje mladih parov v aktivno življenje ter jim zagotoviti ravnovesje med prilagodljivostjo in varnostjo, da bi lahko vzgojili otroke, se usposobili in pridobili nova znanja, potrebna na trgu dela? Kako starejšim omogočiti, da bi delali dlje?

Kako prilagoditi organizacijo dela novemu razmerju med generacijami, ko je v podjetjih manj mladih in več „starejših delavcev“?

Kaj lahko zlasti prek socialnega dialoga in civilne družbe prispevajo različni akterji Unije?

2.3. Novo mesto „starejših“ v družbi

Število „starejših“ (65-79 let) se bo po letu 2010 močno povečalo, vse do približno leta 2030 (+37,4 %). Starejši bodo bolj aktivni, saj bodo, če se bodo sedanji trendi nadaljevali, bolj zdravi. Prav tako bodo premožnejši: vedno več jih bo imelo polne starostne pokojnine in več prihrankov kot njihovi predhodniki in njihovi otroci.

„Starejši“ iz nekaterih držav se vedno pogosteje odločajo za življenje v drugi regiji ali drugi državi: mobilnost ni rezervirana le za mlade ali aktivne. Njihova potrošnja se osredotoča na nove dobrine in storitve. Želijo si tudi aktivno sodelovati v socialnem življenju: na področju prostovoljnega dela že igrajo pomembno vlogo. Morda bodo želeli nadaljevati poklicno pot ali združiti polovični delovni čas in upokojevec, kar se razvija v Združenih državah. Stopnja aktivnosti starih od 65-74 let je v Uniji 5,6 % (leta 2003) v primerjavi z 18,5 % v ZDA. Nekateri bodo želeli pomagati svojim otrokom in vnukom in zagotoviti postopen prenos svoje dediščine mlajšim generacijam.

Evropsko usklajevanje reform shem upokojevanja omogoča prožen prehod med aktivnim življenjem in upokojitvijo.

Ali moramo ponovno zakonsko določiti upokojitveno starost ali lahko omogočimo prožno in postopno upokojevec?

Kako „starejšim“ omogočiti sodelovanje v gospodarskem in socialnem življenju, zlasti zaradi kombiniranja plače in starostne pokojnine, v novih oblikah zaposlovanja (polovični delovni čas in začasno delo) ali drugih oblikah finančnih pobud?

Kako razviti dejavnosti „starejših“ na področju prostovoljnega dela in v socialnem gospodarstvu?

Kako slediti mobilnosti upokojevcem med državami članicami, zlasti glede socialne zaščite in zdravstva?

Kako vlagati v ohranjanje zdravja, da bi Evropejci še naprej uživali daljšo življenjsko dobo in bili hkrati zdravi?

2.4. Solidarnost z ostarelimi

Zaradi stalnega daljšanja življenjske dobe se v naših družbah občutno večja število ostarelih (80+): + 17,1 % med 2005 in 2010, + 57,1 % med 2010 in 2030. Število se bo torej povečalo na 34,7 milijonov v primerjavi s približno 18,8 milijoni danes. Zaradi ženskega vdovstva, ki je posledica razlike v življenjski dobi med spoloma, se bo povečal delež osamljenih, zlasti žensk. Ženske starostne pokojnine so precej nižje od moških. Ženske imajo krajše kariere in so za svoje delo plačane manj.

Družine ne bodo mogle same prevzeti odgovornost za oskrbo teh oseb, ne glede na to, ali bodo le-te odvisne ali samostojne. Seveda bo napredek zdravstvenega stanja danes mlajših generacij omogočil, da bodo v prihodnosti ostareli ostali samostojni dlje in bodo želeli ostati doma. „Intenzivna“ oskrba bo vedno bolj potrebna samo ob koncu življenja. Vendar pa bo tudi več oseb, ki bodo zaradi izgube neodvisnosti to intenzivno oskrbo potrebovale.

V obeh primerih bo potrebna oskrba, ki jo danes v številnih državah zagotavljajo družine, in sicer zlasti ženske. Ženske pa se vedno več zaposlujejo. Poleg tega vedno več odraslih otrok živi daleč od staršev.

Družine bodo torej potrebovale več pomoči kot danes. Tu je pomembna vloga socialnih služb, mrež solidarnosti in oskrbe znotraj lokalnih skupnosti.

Usklajevanje nacionalnih politik za socialno zaščito bi leta 2006 moralo zajemati tudi dolgotrajno oskrbo starejših oseb. Kako lahko to pomaga pri upravljanju z demografskimi spremembami ?

Je treba razlikovati med starostnimi pokojninami in dodatki za vzdrževanje?

Kako usposobiti potrebno osebje in ponuditi kakovostna delovna mesta v sektorju, za katerega je pogosto značilna nizka raven dohodkov in poklicnih kvalifikacij?

Kako uravnovešeno razporediti oskrbo „ostarelih“ med družine, socialne službe in institucije?

Kako pomagati družinam? Kako lahko pomagamo lokalnim mrežam oskrbe?

Kako zmanjšati neenakosti med moškimi in ženskami ob upokojitveni starosti?

3. ZAKLJUČEK: KAKŠNA JE VLOGA UNIJE?

Zaradi demografskih sprememb mora Evropa izpolniti tri prednostne naloge:

- **Spodbuditi demografsko rast. Vprašati se moramo dve preprosti vprašanji: Koliko nam pomenijo otroci? Ali želimo dati družinam ne glede na njihovo obliko mesto v evropski družbi, ki jim pripada?** Z odločnim izvajanjem Lizbonske agende (posodabljanje sistemov socialne zaščite, višanje stopnje zaposlenosti žensk in starajočih se delavcev), inovativnimi ukrepi za višanje natalitete in preudarnim pristopom k priseljevanju lahko Evropa ustvari nove možnosti za vlaganje, potrošnjo in blaginjo.
- **Zagotoviti ravnovesje med generacijami** pri razdelitvi časa skozi vse življenje, delitvi koristi od rasti ter pri financiranju starostnih pokojnin in zdravstvene oskrbe.
- **Najti nove prehode med starostnimi obdobji.** Mladi imajo še vedno težave pri zaposlovanju. Vedno več je „mladih upokojencev“, ki si želijo sodelovati v socialnem in gospodarskem življenju. Čas študija se daljša in „delovno aktivni mladi“ si želijo preživeti nekaj časa z otroki. Ta razvoj spreminja meje in prehode med aktivnim in neaktivnim življenjem.

Ali bi morala Unija spodbujati izmenjave in redno analizo (na primer letno) demografskih sprememb in njihovega vpliva na družbe in vse zadevne politike?

Ali morajo finančni instrumenti Unije – zlasti strukturni skladi – bolj upoštevati te spremembe in kako?

Kako bi lahko evropska koordinacija politik zaposlovanja in socialne zaščite bolj vključila razsežnost demografskih sprememb?

Kako lahko evropski socialni dialog prispeva k boljšemu upravljanju demografskih sprememb? Kakšna je lahko vloga civilne družbe in dialoga z mladimi?

Kako vključiti razsežnost demografske spremembe v vse notranje in zunanje politike Unije ?

Komisija bo julija 2005 organizirala konferenco z vsemi zadevnimi akterji, na kateri se bodo obravnavala vprašanja, zastavljena v tej „Zeleni knjigi“. Cilj te konference in Zelene knjige je zbrati najboljše prakse držav članic in drugih akterjev. Ta razprava bi lahko prispevala tudi k Evropski pobudi za mlade.

4. KAKO SODELOVATI PRI RAZPRAVI?

Javna razprava se začne 16. marca in se konča 1. septembra 2005.

Prosimo vas, da pošljete vaše odgovore na elektronskem obrazcu, ki ga lahko najdete na strani Evropske komisije na naslovu:

http://europa.eu.int/yourvoice/consultations/index_fr.htm.

Vsi osebni podatki bodo ostali anonimni. Organizacije prosimo, da nam sporočijo ustrezne podatke.

Prosimo vas, da za odgovor uporabite elektronski obrazec, ki bo olajšal obravnavo vaših mnenj v okviru postopka razprave.

Lahko nam pošljete tudi pisni prispevek na naslov:

Zelena knjiga „Demografske spremembe“

DG EMPL/E/1

J-27 01/122

Commission européenne

B-1049 Bruxelles

PRILOGA 1

Številne politike Skupnosti že več let pomagajo napovedovati demografske spremembe.

- Evropska strategija za zaposlovanje in politika izobraževanja in poklicnega usposabljanja že več let podpirata politike in akterjem v boju proti šolskemu neuspehu in dvig ravni začetnega usposabljanja mladih¹⁵ ter spodbujata „aktivno staranje“, postopno višanje povprečne upokojitvene starosti¹⁶ in večjo kakovost delovnih mest. Tudi tu je Unija še daleč od zastavljenih ciljev.
- Reforma sistemov socialne zaščite. Skupni cilji reforme shem upokojevanja, sprejete leta 2001, vzdržujejo solidarnost med generacijami in ohranjajo ravnovesje med upokojenci in aktivnim prebivalstvom. Razširitev področja usklajevanja nacionalnih politik na področju zdravstvene oskrbe in dolgotrajne oskrbe za starejše osebe bo še razvila ta pristop. Evropska strategija za socialno vključenost je zastavila cilje v boju proti revščini otrok in družin.
- Spoštovanje načela enakosti med moškimi in ženskami in njegovo upoštevanje v vseh politikah Unije („integracija načela enakosti spolov“). Ukrepi za lažje usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja igrajo zelo pomembno vlogo pri višanju stopnje zaposlenosti. Na primer, Evropski svet v Barceloni je leta 2002 pozval države članice k razvoju struktur za varstvo otrok. Socialni dialog je sklenil sporazume glede starševskega dopusta in polovičnega delovnega časa, ki so se izvedli z direktivo. Kljub temu napredku rezultati še vedno niso zadovoljivi, kar kaže nizka stopnja očetovskih dopustov in ovire pri dostopu žensk do kakovostnih delovnih mest.
- Boj proti diskriminacijam. Od leta 2000 so vse diskriminacije pri zaposlitvi zajete v pravnem okviru, ki spodbuja različnost.
- „Velike smernice ekonomske politike“ želijo okrepiti trajnostno rast z zmanjšanjem javnega dolga in izvajanjem zdravih politik. Večstranski nadzor izvajanja velikih smernic gospodarske politike in Pakta stabilnosti in rasti zajema oceno vzdržnosti javnih financ. V odboru za gospodarsko politiko so začeli meriti srednjeročni in dolgoročni gospodarski in proračunski vpliv staranja.
- Že več let se razvija skupni pristop k politikam priseljevanja vključno z ekonomskimi migracijami.
- Socialni sklad, ki je instrument podpore strategiji zaposlovanja, in Evropski sklad za regionalni razvoj spodbujata razvoj struktur varstva otrok in boljše „starostno upravljanje“ v podjetju.
- Okvirni raziskovalni program podpira številne projekte, povezane s staranjem in demografskimi spremembami, zlasti tiste, ki se osredotočajo na klinične raziskave bolezni, povezanih z visoko starostjo, in na vplive na zdravstvene sisteme. Okvirni program prav tako omogoča študije demografskega razvoja v Evropi.

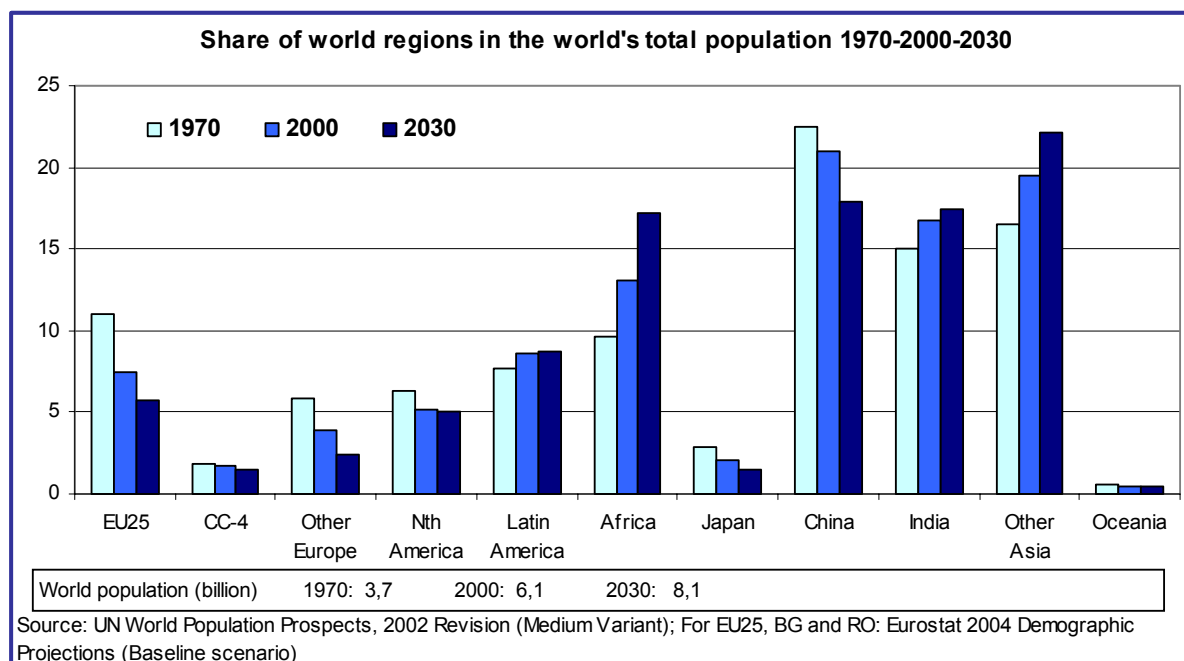
¹⁵ Smernica 4, Sklep Sveta z dne 22. julija 2003 - UL L 197, 5.8.2003, str. 13.

¹⁶ Smernica 5.

PRILOGA 2

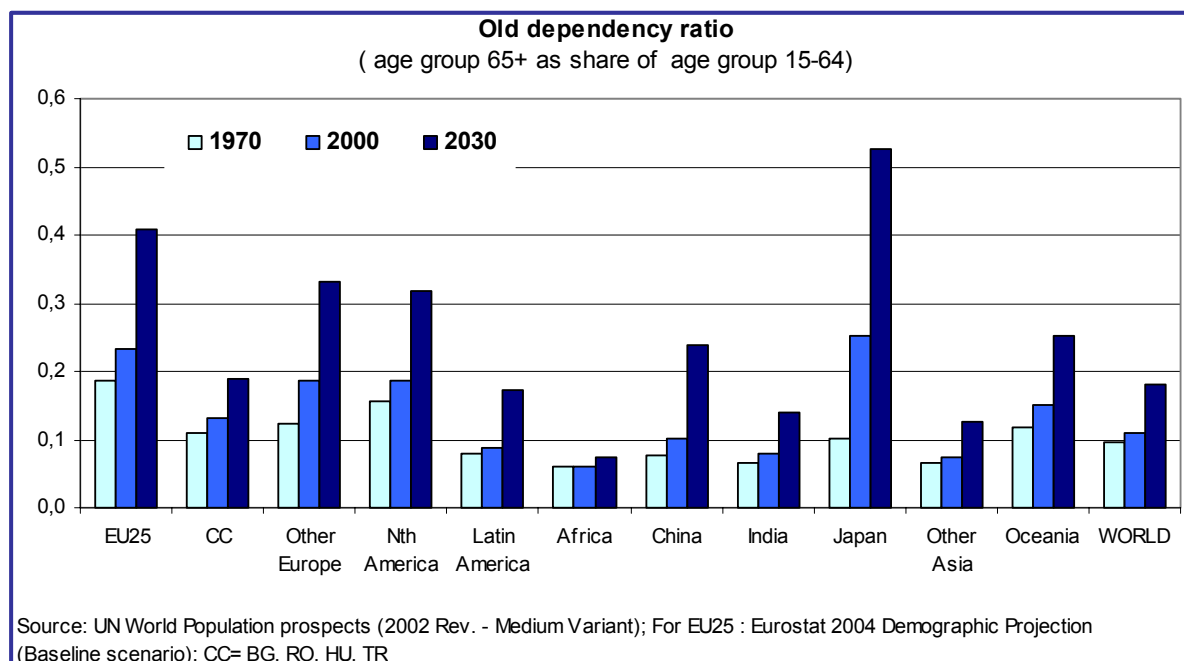
Graph 1: the European Union in the world	13
Graph 2: old age dependency	14
Graph 3: share of the youngest and the oldest in the European population	15
Graph 4: the ageing of the European population.....	16
Graph 5: size of the youngest (15-24) and oldest (55-64) working age groups.....	17
Graph 6: change in the median and average age in the EU-25 1950-2050	18
Graph 7: ageing patterns across the Union.....	19
Graph 8: trends in fertility	20
Graph 9: fertility trends in the EU between 1960 and 2003.....	21
Graph 10 & 11: trends in life expectancy at birth	22
Graphs 12 & 13: life expectancy at the age of 60 (1960-2002)	23
Graph 14: trends in net migration	24

GRAPH 1: THE EUROPEAN UNION IN THE WORLD

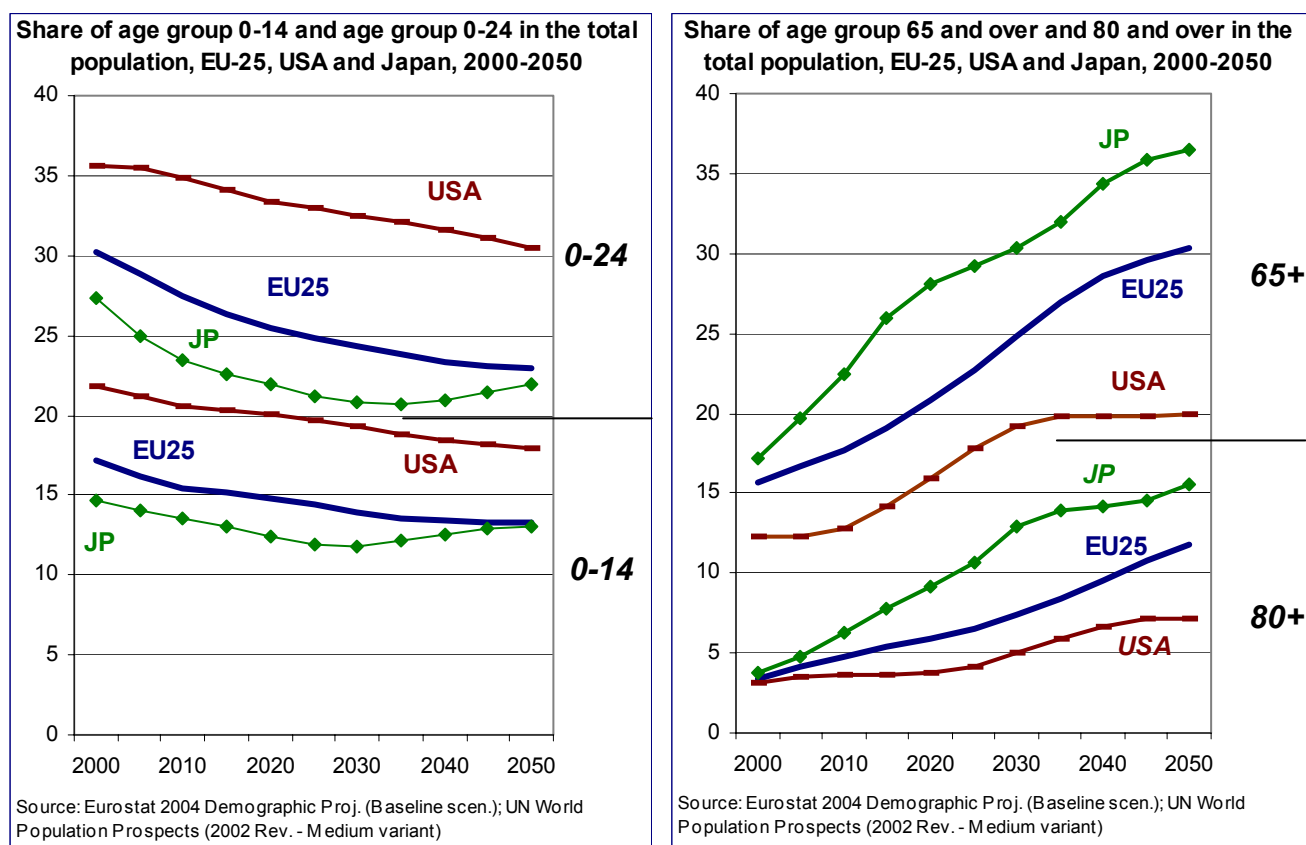
Graph 1 shows that the share of the EU-25 in world population between 2000-2030 is likely to fall from 12 to 6%. Other regions are also affected. Africa is likely to become one of the new giants. The shares of India and Other Asia are also expected to rise. The increasing demographic size of these other regions could diminish Europe's influence in the world.

GRAPH 2: OLD AGE DEPENDENCY

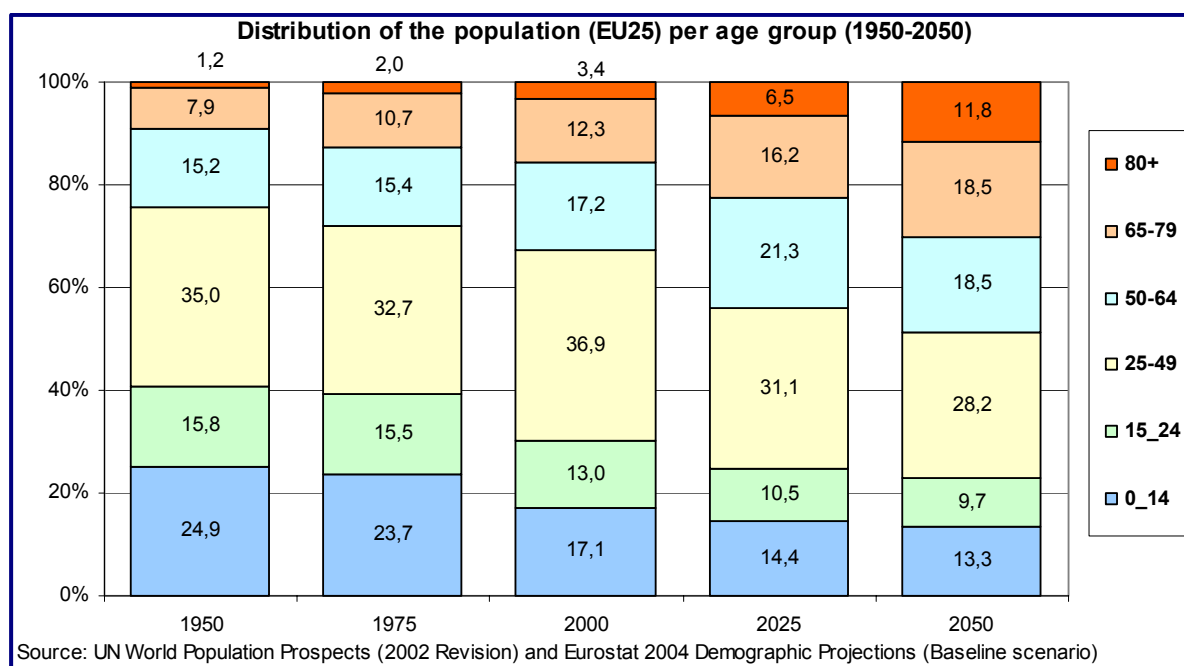
Graph 2 shows that old age dependency is going to be a global challenge over the next three decades with the exception of Africa. The pressure is going to be the highest in Japan and Europe. This means that the problem does not only exist in EU-25 and that all developed regions of the world are forced to redesign their policies and institutional arrangements in order to resolve the problems associated with ageing.

GRAPH 3: SHARE OF THE YOUNGEST AND THE OLDEST IN THE EUROPEAN POPULATION

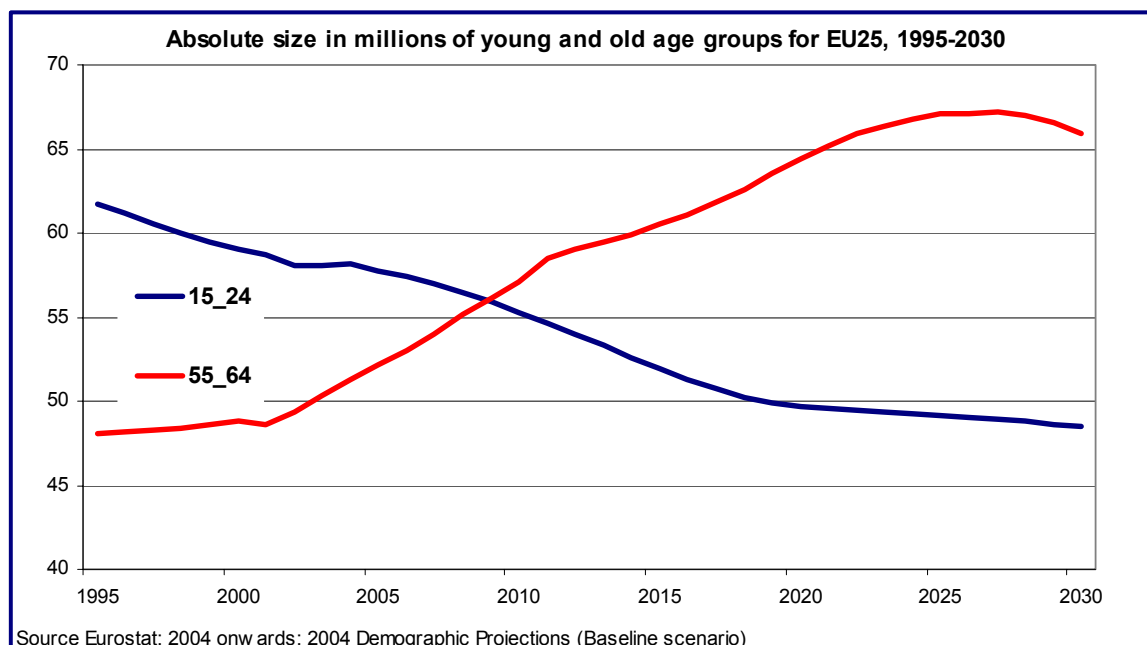
Graph 3 presents the shares of the two youngest and the two oldest age groups between 2000-2050 for Japan, USA and EU-25. In all three cases an important decline in the share of younger cohorts is observed while the share of the older cohorts has increased. The main implication of these trends is that the overall demand for care will increasingly have to shift from the young to the elderly. The only way to cope with this potentially huge increase in demand from old age groups is to develop *active ageing* policies.

GRAPH 4: THE AGEING OF THE EUROPEAN POPULATION

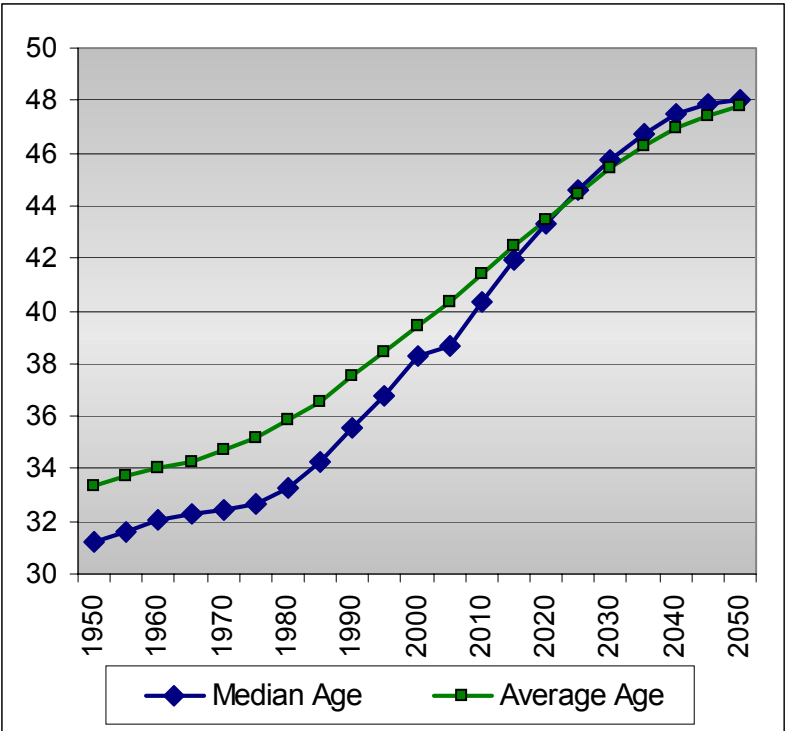
Graph 4 shows that ageing is having an important effect on the age structure of the European population. As the baby boom generation moves through the age pyramid, older cohorts become more numerous than the younger ones. The total EU-25 population has grown from 350 million in 1950, to 418 million in 1975 to 450 million in 2000. In 2025, population is expected to grow to 470 million persons but after this, it is likely to decrease to 449 million in 2050. In other words, it will take two more decades before ageing starts to have a negative effect on the absolute size of the population. On the other hand the effect of ageing on the age composition comes at much earlier stage and is therefore of much importance for the labour market and the health and long-term care sector.

GRAPH 5: SIZE OF THE YOUNGEST (15-24) AND OLDEST (55-64) WORKING AGE GROUPS

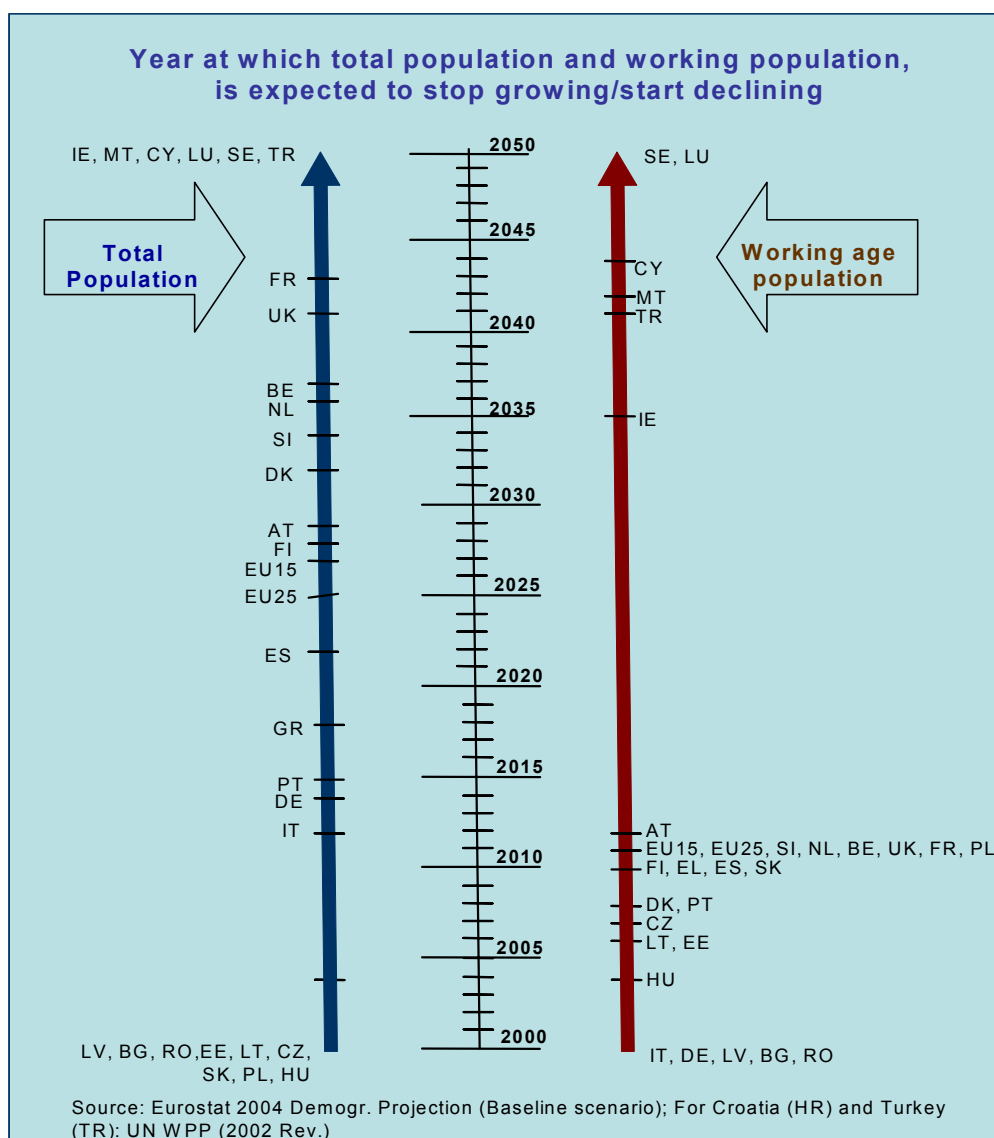

Graph 5 shows that around 2009 the size of the youngest cohort of the working age population will fall below the size of the oldest cohort. In 2030 there are expected to be 66 million persons of 55-64 and only 48 million of 15-24. This means that the working age population will start declining soon after 2010 and that the labour market will increasingly have to rely on older workers. The graph illustrates that it has become very urgent to improve the employability of our older workers in order to prepare our labour markets for the onset of ageing.

GRAPH 6: CHANGE IN THE MEDIAN AND AVERAGE AGE IN THE EU-25 1950-2050

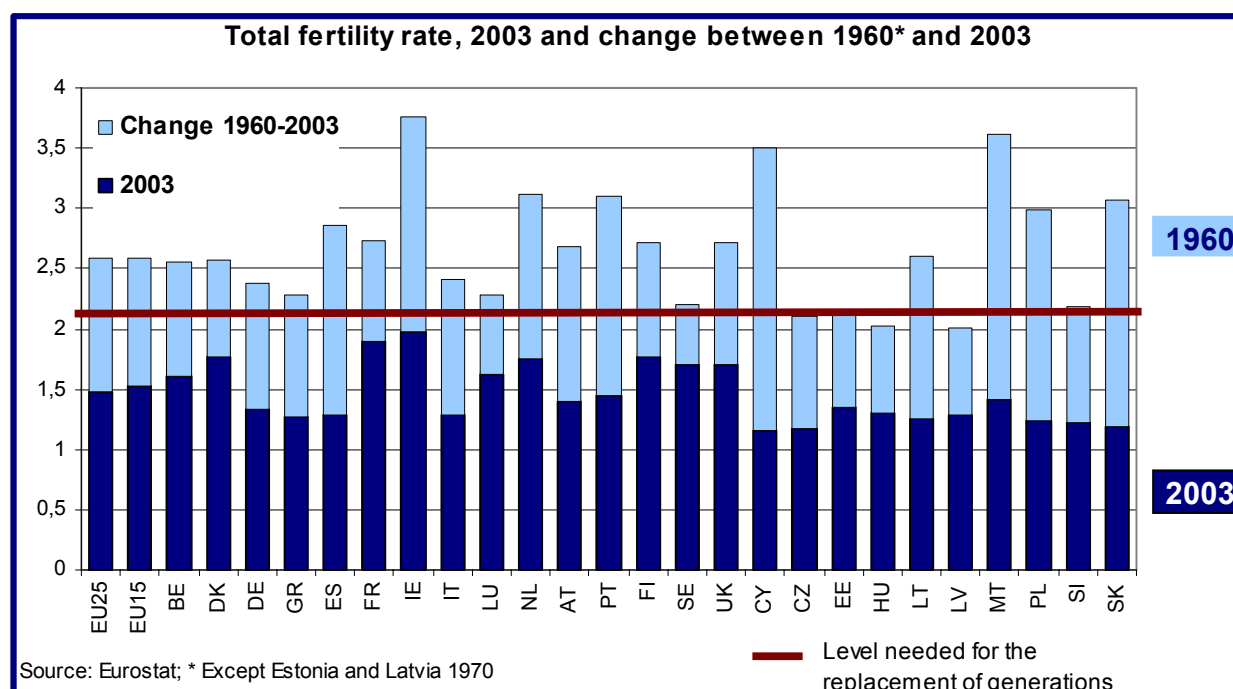

GRAPH 7: AGEING PATTERNS ACROSS THE UNION

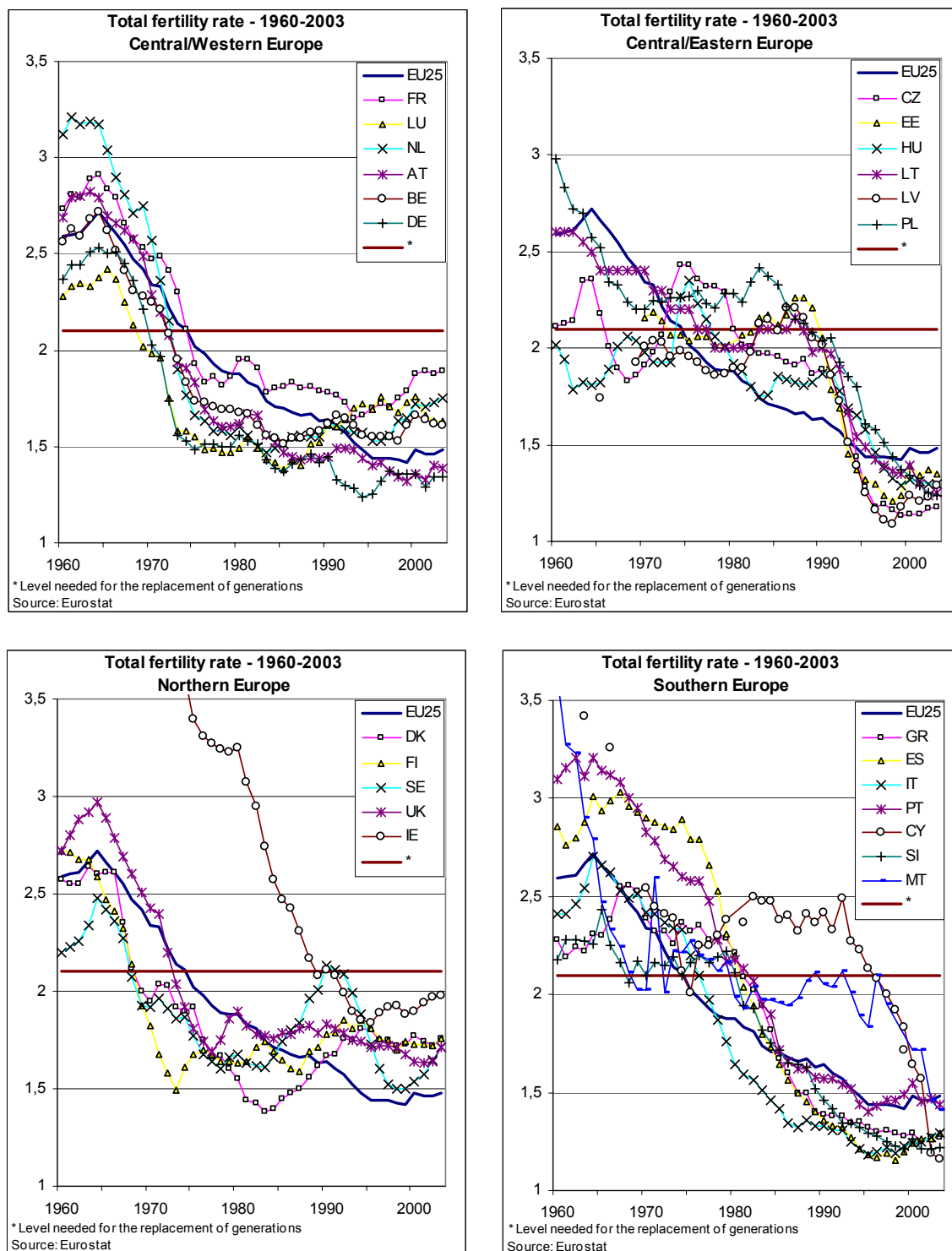
The pattern of ageing is different across the Union. Graph 7 shows on a timeline the years at which the total population and the working age population in each of the Member States are expected to stop growing and start declining. All Member States will have to deal with ageing challenge but not at the same time and not to the same degree. The decline in the total population of the EU-25 is expected by 2025 and it will be preceded by a decline in the population of working age starting already in 2011.

GRAPH 8: TRENDS IN FERTILITY

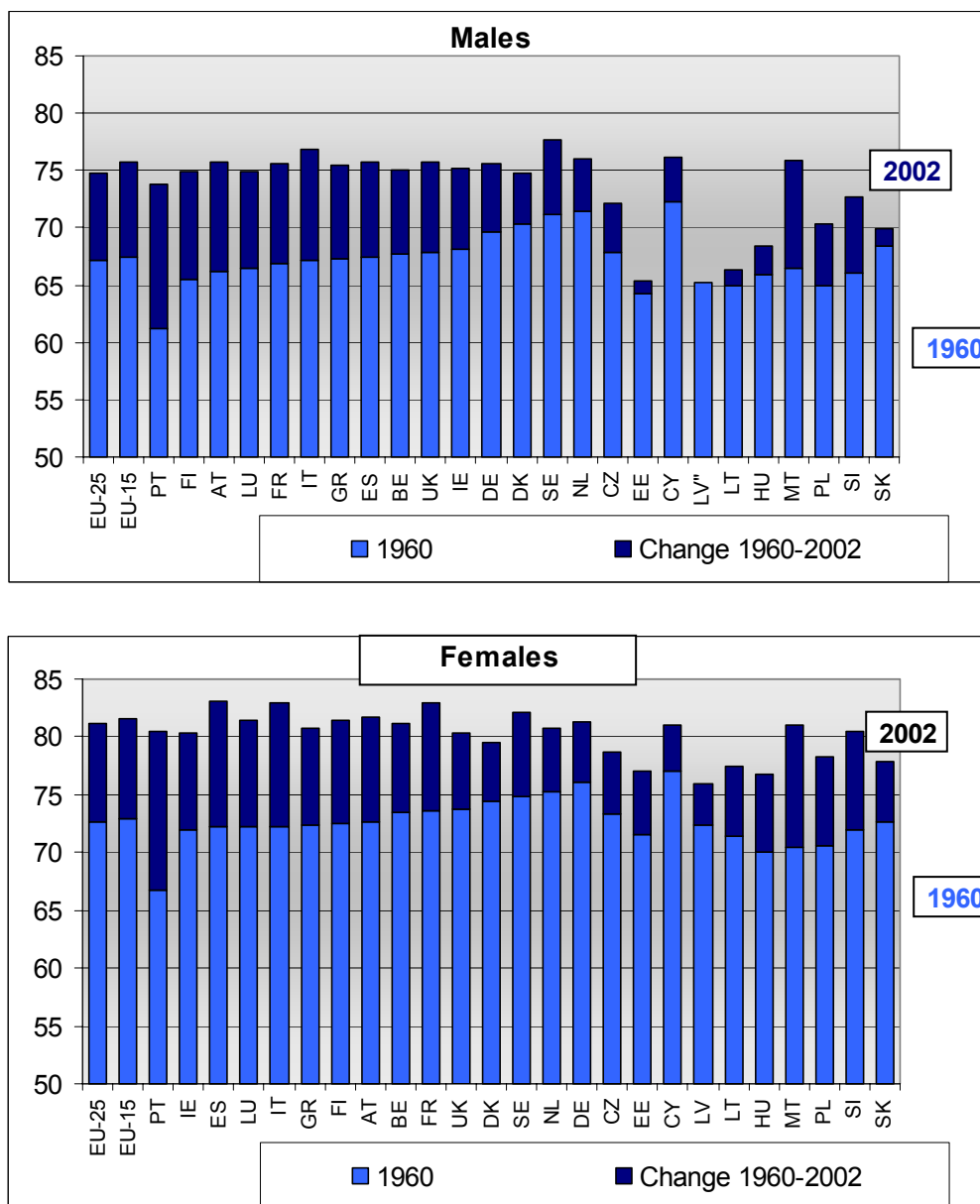
Graph 8 shows that in 1960 fertility in almost all Member States laid above the replacement level of 2.1 with a high margin, while today (2003) the rate has almost everywhere dropped well below replacement levels. What is also striking is the present gap in fertility between some of the new Member States and the rest of the EU. Most demographers expect that a catch up towards the average level in the EU-15 will be the most likely scenario.

GRAPH 9: FERTILITY TRENDS IN THE EU BETWEEN 1960 AND 2003

Graph 9 shows the different patterns of fertility decline in Europe. The drop in fertility took place firstly in Northern and Western Europe, and was followed by Southern Europe with almost a 10 year delay and with a 20 year delay for Central Europe. Despite these time lags fertility in Southern and Central Europe is today lower than in Western and Northern Europe. This means that the various parts of the EU are basically following the same transition albeit with important phase differences.

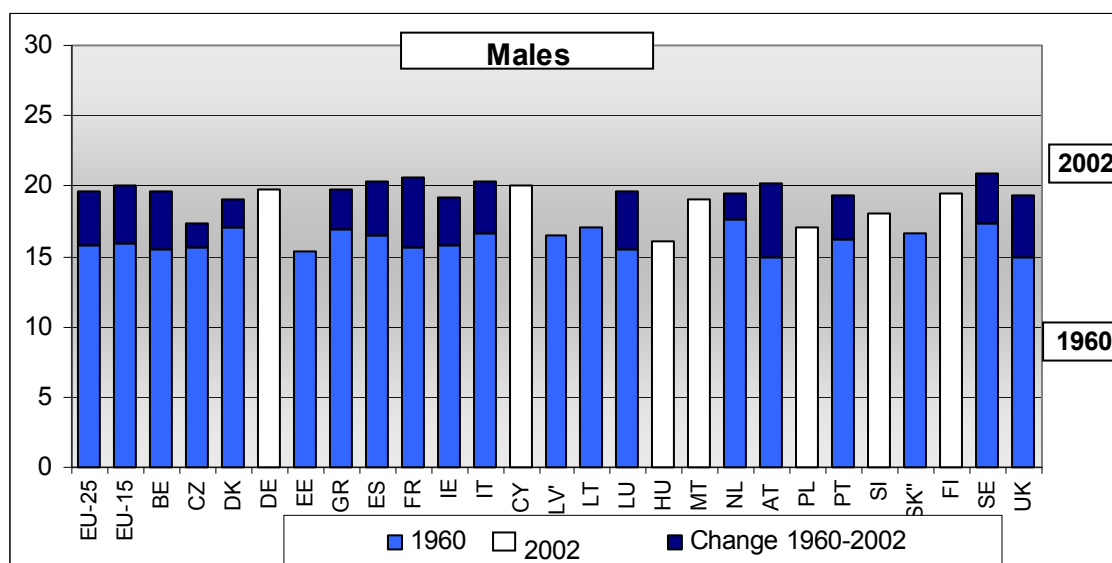
GRAPH 10 & 11: TRENDS IN LIFE EXPECTANCY AT BIRTH

Source: Eurostat

Important gains in life expectancy have been realised between 1960 and 2002, with the exception of men in the Baltic States. The graphs also show that the average life expectancy of women is 6 years higher than that of men. For the future, demographers expect that the difference in life expectancy between men and women will narrow and that life expectancy of men in the Baltic States will within a few decades improve towards the EU. The increase in life expectancies is the result of drops in the mortality of all age groups and is not limited to the very old.

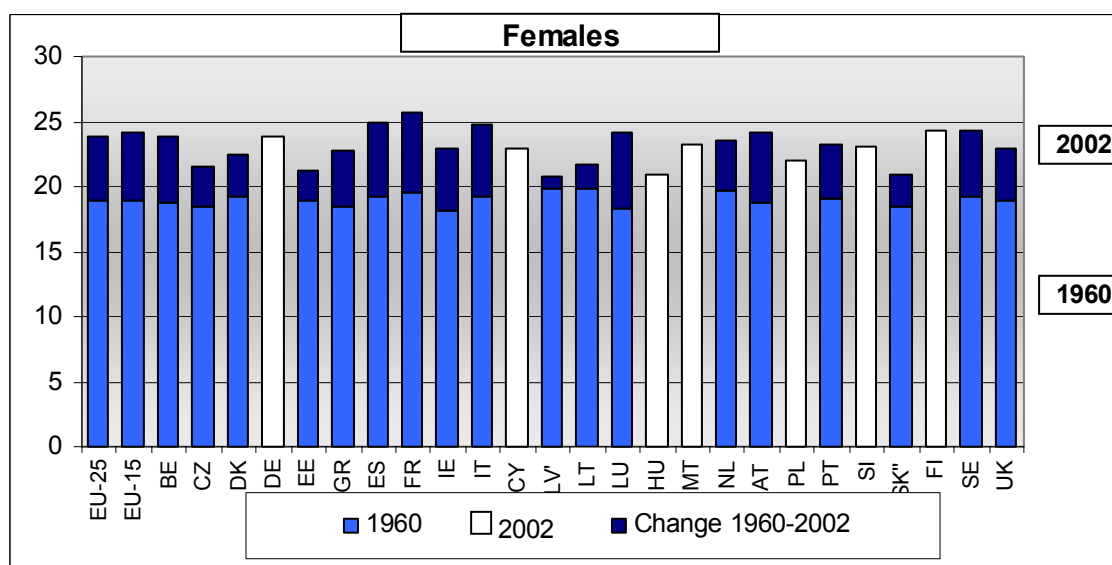
GRAPHS 12 & 13: LIFE EXPECTANCY AT THE AGE OF 60 (1960-2002)¹⁷

LV: decrease from 16,5 in 1970 to 15,2 in 2002

SK: decrease from 16,6 in 1960 to 16,4 in 2002

Source: Eurostat

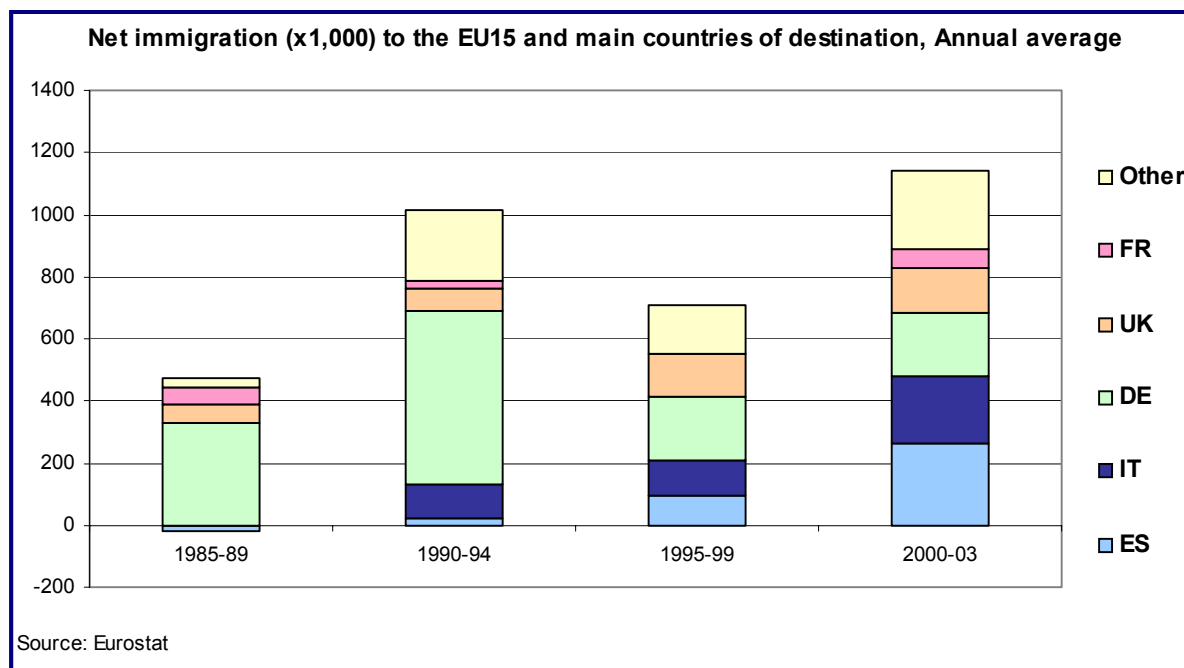

According to graphs 12 and 13, life expectancy at the age of 60 between 1960 and 2002 has increased almost everywhere, except for men in Latvia and Slovakia. The differences at the age of 60 are smaller than at birth for both men and women. It is also clear that during this period the gap in life expectancy between men and women has further increased. Nevertheless the new baseline projection assumes that this gap, measured in terms of life at expectance at birth, will start to shrink from 6.3 years in 2002 to 5.2 in 2050.

¹⁷ No 1960 figures exist for DE, CY, HU, MT, SI and FI.

GRAPH 14: TRENDS IN NET MIGRATION

Graph 14 demonstrates the growing importance of migration as a source of population growth. Furthermore, without migration our total population would have already started to decline. To the extent that migrants have higher fertility rates than the indigenous population, migration may boost the natural increase.

Graph 14 also shows that in the past, Germany was always a favourite destination of migrants who often came from Eastern Europe. However, its position has recently been taken over by the UK, Italy and Spain. A large share of the recent migrants to Spain comes from Southern America whilst the UK and Ireland are also popular destinations for migrants coming from Asia. A large share of migration comes about as a result of family reunification.